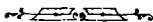

ՔԱՐՄԵՆ ՍԻԼՎԱ

(Տես յ'էջ 135)

Ե Հ Ո Վ Ա

Երբեք մեծի երգանանին ունին ի պաշտօն երկրրպագու,
Որ զառուփանաց և ըզմարտից նուագս յօրինէ անարբեցուցիչ,
Հանգոյն հըրոյ շընչելոյ, կամ համբաւեալ ծաղկին Հընդկաց,
Փաղփուռ արփենիցըն նըմանեալ ճառագայթից,
Քընքոյ որպէս զոստայն սարդի յոր հատը ցօղոյ ցոլան.
Խորխտահընչակ մերթ իբրև ըզլեփորայս, մերթ անուշակ,
Մերթ ողբանուէր որ ընդ ծիծաղ աչկունս արտօսը հանէ փայլուն:
Որ լրսէինն հիացեալք կարէին ոչ լինել հասու.
Զիսորդ զանձնիւր իմանայր կիրս իբր յանձին առեալ ըզփորձ:
Եւ առ ոտս անկանէին առակաւոր տունըն լուռ մուռ,
Որ ըզհանուրց հոգւոց խորս փեռեկելով հանէր ի վեր,
Որ երգէր աղէյարմար զոր չիլիսէինն հըծծել անգամ:
Պարմանին եղև դիւցաղն, և կանանին քաղցրաթախիծք՝
Սիրային իմըն սարսուռ զգան յարամրի նդ ոսկերսն ի սող:
Շատ իսկ չուք և մեծութիւն գոյր Ասվերի առձեռընմերձ,
Էր սիրուն, փարելի թագաւորաց և ամրոխին.
Համայն աչք իւր տըխրորակ էին ցրտին և տըխատեալ.
Իբր այն թէ չէր ինչ ինքն համրուն՝ որ նուագս երգէր բնաւից քաղցունս:
Անդ անդէն երկնագեղ կին մի խօսել կալաւ. ասէ.
« Եւ ըզմէ՞ տըխուր իցես՝ պըճնեալդ ի տուրսդ փայլունակ,
Հիմք քոյին այդ ցուրտ ակնարկիք՝ մինչ հուր յոգիս վառես հանուրց » : —
« Աստուծայ եմ ի խնդիր, և յերգս ըղնա չեղէ գտանել » . —
« Խընդրեա ի սէր, և գըտցես, անդ է Աստուած » , կըրկնեաց անդուստ,
Եւ կալեալ դէտ ակն ի նա՝ ծաւի աչօք ժըմտէր մեղոյշ:
Աստուած ի սէր իցէ, և ինքն աստուածակամն էր ոմն արդեօք,
Որ զի գնովաւ ի գորգ կակուղ կաքաւէին ի պար ուրհիք
Գիրք ձեռտար գըգուեալ ըզնա և նազելի կապեալ պըսակ,
Փոյթ և ուշակալք ի խուն նըլմար կամաց իւրոց:
Ինք գըրգայր ի գեղ ի դուր սրարբեալ ի տաշտըս քընքչանաց
Եւ ճակահան սիրտ անդուլ զչըքնաղն ընտրէր ի գեղաւորս.
Զի զսէր միայն խընդրէր յաւէժ՝ եդիտ սիրոյն ըզհովանիս,
Եւ զհեշտանս յոր կըղկաթէր մըխիլ սուզիլ իսպառ անյապ:
Ոչ արտօսը ըզնա և ոչ չըրթունք շարժեն աղապաւորք.
Ժըմտի 'կոխել զծաղկունս առ ոտն՝ անձին գայն պարտ իմն համարեալ:
Եւ ահա գայր հասանէր զոր մոռացեալ էր նա վաղուց,
Եւ աչս ածեալ հայէր ի նա՝ դերդ այծեմնիկ օրհասական.
« Ո՛հ, լուր ինձ, Ասվերոս, աստ է որդին քո աւասիկ,
Զոր ծընայ քեզ ցաւովք անձին իմոյ և իմ ծոցոյս.
Որդին քո, Ասվերոս, աւասիկ քո՝ ճըլգըրիտ պատկեր » . —
« Ի՞նչ պատկեր. — խողանեալ հերք ցըցէին քըստմնասարսուռ.

Ոչ է պարտ, ոչ արժան կեալ պատկերիդ, և զիս տանել
Դարձեալ միւսանգամ յաշխարհ իբրև ծաղրանրկար»....
Եւ վաղ իսկ երկաթի բազկօք կալեալ խեղդէր զմանուկն՝
Եթէ չէր մանկամարդ մօրն ըզնա կորզեալ և փախուցեալ...
« Գոյի՛ր թէ դու, Եհօվա, չէր ինձ ունել որդի, ոչ սերմն,
Ում զաշխարհ հասանէր ի հուր դատել կեղակարծիւք
Ջարդարութիւն խընդրեալ՝ ուր չիք, և ուրանայր զքեզ մերկազլուխ.
Ի բաց, ի բաց ի տանէս, կանայք, Աստուած չիք և ի սէր »:

* *

Ո՛վ է դա որ վեր ի վայր ցուզէ քրքրէ՛ զգանձուց մըթերս,
Ոսկի զոսկւով կարկառակոյտ ի խաւարին դիզեալ ստորմիս,
Եւ շափեալ երբեք երբեք զայնս ընչաքաղց ապաշուծեամբ:
Ապառաժ սիրտ նորուն, ականողիք պըղընձափայլ,
Եւ մատուռք հանգոյն մազլաց որ միշտ կուտեն կուտեն միայն:
Աստուած յոսկին սւրեմն իցէ: Ոչ բնաւ. Աստուած է ինքն ոսկին:
Ում գոգցես ի բերանս հարեալ Աւփեր երկըրպագէ,
Որոնեալ 'դ երկայնն որմոց զինքեան միայն ծանօթ ըզդուռն,
Որ բաւիդ ի բաւզէ տանի յանել և յազամող:
Անդ յայնժամ ջահ ի ձեռին ի խորայեղց մըթին ալուցս՝
Ուր ձայն ոչ ժամանէ, զուարթ՝ բառնայ զոսկւոյն չըբրոցանին
Ըզդիզեալս լեռնահանգէս, և այնպէս լուռ և անմըռունչ
Մինչ զի գոյր ասել թ' արփիք ետեղակալ նըստին անոստ...
Իսկ այս զինչ յեղակարծուստ, շարժի երկիր ի յերբերի.
Ճարճատեն փըլըրին օողնակք և խուլ մռնչիւն վերոյ զըլխոյն,
Եւ ապա լրուութիւն յետ այնորիկ դամբանական.
Հարկանէ բախէ նա զգուրս, չըրդի ելի գտանել աղաքս,
Եւ ըզհիրանսըն ճապատեալ բուռն ի հերձիս մըլխել ի թափ:
Ճիւ բարձեալ յօգնութիւն կարդայ գոչէ որոտաթուռնդ,
Բայց ձայնին միայն գանգիւն գայ ի խորուստ յականջալուրս.
Ըստուեր իւր ցայն ահագինս՝ տըխուր՝ ծըփին դողայ յորմունս:
Ձի գոգցես ուրուն իւր էր որ զնա ծաղրէր յիւր ի խարուանս:
Ընդ աղօտ լոյս զողգոյուն նրաքին դիտէ խուրձ մի ցելեալ
Եւ զոսկին իբրև զարիւն ցայտեալ ընդ ծերպալն շիթ առ շիթ:
Առ սակաւ նաւագի սակաւ լոյսն սակայծեալ և շիջանի.
Իսկ նա ի քաղց սովալլուկ կըրծէ զչըմբոցս, ուտէ զոսկին
Եւ բառնայ յանկարծակի քրքրի՛լ կերկեր իբրև ընդ խօլս.
« Ե՛մ յաւէժական, յաւէժական գիշեր և քաղց »:

* *

« Խընդրեցի զնա ի Նիլ, և նա ի Նիլ ոչ էր համբուն.
Ի կոթոզ արփեզընաց կացեալ՝ տեսի զնա ոչ սերեք.
Յայնժամ ասեն ցիս, զուպար վասն Աստուծոյ կայ բորբոքեալ.
Սակայն նա՛ և ի մարտի ոչ յայտնեցաւ և ոչ տեսաւ:
Յերգս ըզնա իղձ եղէ՝ մըրընել, և անդ ևս ոչ հընչեաց:
Ըզէր Աստուած լինել վարկայ՝ և սէր զնա ոչ մարթաց ինձ տալ:
Ոսկին միայն մընայր, և աստ կամ տարածեալ յոսկեղէն բլուրս,
Յոր հըպիմս համայն ոսկի, ծիւրիմ սակայն ես հալ և մաշ:
Ինձ թէ գոյր գամ մ'ի գետին անկեալ երկիր աստ պապանել.
Ինձ թէ գոյր գլուխ ի խոնարհ ասել. Այո՛, Աստուած ես դու,
Ճանաչեմ զքզ գորութիւնդ, գոյր ինձ, ո՛հ, յայնժամ մեռանել:
Այլ ես ոչ ճանաչեմ՝ աստի ահա ցաւք յիս գըթնիկ.
Հաւատամ ես ոչ ի նա, քանզի ծընեալ ի տանջան եմ:

Գիշեր է իմ բաժին, խաւար իմ ժառըն վիճակի.
Աղէտք իմ վիճակ բախտի, յերկուանք բաժին ժառանգութեան:
Թէ գոյր Աստուած, ըզնա, օն և օն, էի ես ատելոց,
Թէ գոյր Աստուած, ըզնա, օն և օն, էի ես նըղովել.
Թէ գոյր Աստուած զառաջեաւ նորա կացեալ դէմ յանդիման
Ասէի. « Եւ պարծին զի զիս ստեղծեք ամեր ի գոյ ».
Եւ ընկեցեալ զարարածըս իւր առ ոտս իւր, ասէի.
« Եւ քո զայն ստեղծեալ և եթ. Թէ գոս, առնեմ ես ծաղիք ըզբէ,
Թէ գոս՝ յընչաց քերեմ, Թէ գոս՝ ոչ հաւատամ ի քեզ և կեամ »:

★ ★

Է քաղաքն Հիմն ի յարև, ազդ առնեն կոյսը աւերակաց՝
Թէ ծաղկէր երբեմն աստ կեանք, ճարտարութիւն և շնորհ գեղոց.
Այլ սակայն դուն մի գըղորդ թեթև քրքրիլ ի ծոց երկրի
Մեծապանծն ի պերճանաց շեթող ինչ այլ բայց աւերակո:
Եստ ամաց հարկարոց փըթթեցին անդ կեանք յանկարծոյն...
Կանգնին եկեղեցիք, մատրուներ և խաչք և մենաստանք,
Վանականք, կրօնաւորք ընդ ամենայն գընան շաւղա
Նախանձաւորք հաւատոց: Ասա անդ վառին ծընեն խորոյճք:
Ի խորափիտ խորոփիտ ճընեն քընդոյշ բերանք ուժգին,
Նբր կրօնաւոր բարեպաշտիկ ի խոշտանգանքս տանջանաց
Կորդէ հանէ ի դիւէն զմեղանշական չընեաղ անդամս:
Առդ ըզկոյտս աւերակաց պեղեն ուր էր երբեմն ուրեձ
Տուն երգչին, վաւաշոտի և վաշխառուն Ահապերի.
Եւ անդուռն ահա նոգ առաջ ելանէ խոր խարափ մըթին
Քան զոր լաւ չէր Աստուծոյ ինքնին շնորհիւ տանջանարան:
Այլ զառեալ դընի անդ այր լեռնակարկառ յասկոյն բըրբոս-
իցէ՛ մեռեալ. ոչ, բանայ զականողիս հանգարտիկ. « Զուր ».
Եւ անդէն մըրմնիլէ թոթովելով. « Տուք ինձ ըմպել »:
Յառաջին կաթիլ ջըրոյն սթափեալ առնին զգայ, խըլըրտի,
Եւ բըրացն ոչ հանգարտեալ լուսոյ ճրագին խըրէ՛ զաշկուռս:
Եւ տեսնէ՛ հիւաքանչ խաչ, զաւազան, խունկ և կընդորուկ:
« Յանուն Քրիստոսի աղէ՛ աստ. ո՛վ իցես դա ».
« Ես եմ տարակոյս: » « Դուն, դա ես այր ստրակինոս,
Հեթանոս, աւազակ, և է առանց յերկուանայոյ՝
Զի է քո թաքուցեալ առտէն ըզգանձըս Քրիստոսի:
Շոյտ ըզգա պըրկեցէք յոնիւս, լիցի զի խոտտովան
Ո՛ւր ոսկւոյն իցեն մըթերք, զի ստըլմացի յուրաստ կայցէ
ի կըռոց պաշտամանց ուի խըրտանաց հեթանոսաց,
Եւ դարձցի յՕմեկոյն յեկեղեցին և ի հաւատս »:
« Քանզի դառն խոշտանգանք տաժանելի երկար կենաց
Աժին ոչ զիս առ Աստուած, և ոչ իսկ դուք ամէք դահիճք »:
Օրինակ զայս խօսէր յոնիւս, յերկաթըս հրաբորբոք.
Գիւցազն և նահատակ իւրոցն եղեալ կասկածանաց
Երեղորէ՛ զըստուգութիւն՝ հըլու որ յինքըն զօրութեան:
Ելանէ՛ հուսկ ի շըրթանց կառանչ մի ցայն զարեղութի
Զի դողան կամարք, դահիճք ի տաքնապի մոտենն վարան.
« Հաւատամս յԱստուած, ասա, զայս հարցանեմ ըզհուսկ նըւագ,
Այ՛ եթէ ոչ, օն և օն, մեռցիս ի բոց հըրդեակէ՛դ »:
Մեռանել, եղուկ զիս, ինձ չիք մեռանել, աչ ի տանջանոց,
Ոչ ի բոցարդ. կամ մընամ ես յաւիտեան, Ասվերոսն եմ »:
Սոսկումն ընդհանուր ծաւալեցաւ ի դասըս դասս.
« Եւ զի՞նչ, ճանաչէք զիս, խորշակն այսր երբ զանունս,
Եւ գանգի՛նք արձանաց արգելին զայն ի ծոց իւրեանց »:

Իբր յերեսաց սատանի բացուստ ի բաց ոստեան ընդ կրուկ :
Յայնժամ նա երգիծանաց բանիւք ձաղեաց և ասէ .
« Դուք որդունքդ չուսուական, չերմեռանդունք և երկիւզածք,
Ըզնա նախ տանջեցէք, արդ զիս՝ յանուն իւր, յիւր պատիւ .
Զիք Աստուած, էր եթէ զձեզ դընէր կոխան ոտից իւրոց » :
Եւ յարեաւ փախեալ, և Հոգմբն տատանէր ըզվերարկուն,
Մինչ նա ինքն ի գիտակէ լերին դառնայր հայեր ընդ կրուկ,
Եւ գոչէր բերանալիր . « Ոչ գոյ Աստուած, Աստուած չիք » :...

* *

Ո՞ք ոմանք իցեն որեարդ՝ որ ի բազում ամսոց հետէ
Զերկին և ըզլուր ևեթ գիտեն ծայրածաւալ .
Սուրայ ողնափայտ նոցուն յառաջ անդընդահերձ,
Դէպ ի նոր աշխարհ՝ ուր գոյ տեղի յանդուգըն խորհրդոց :
Յեց ի կայմն Ասկեր կանգուն, ի Ղուրս հայի անյեղականս .
Զոր ի զուր կոծեն մրբրիկք պատառելով ծըւէնս ի ծուէնս :
Ի մոլուցըս անլուրս ուռնուն կոհակք լեռնակուսակ
Եւ այսրէն դաշտանան միապաղաղ հայելատիպ ,
Եւ անդորր ի խաղ մանրիկ պըճինս կազմեն գանգուրագեղս :
Անկանի այր մի յափնէն և կորընչի անհետ անյայտ .
Մեռանին յոգունք կիզեալ ի տապախարշ տօթոյ հրանուտ,
Զորս թաղեն այլք անլըշուճի ի ծով, ի խոր մոռացութեան .
Նոր աշխարհն ևեթ, երկիրն յուսոյ գրաւեալ է զնոցուն միտս .
Երկիր նոր, — կեանք մի նոր հուսկ ըզնոսա վառէ ուրեմն .
Փութապէս ցըրուին բընաւքն յայս կոյս և յայն, որ լուռ, որ զուարթ,
Ի նուիրել ըզկորովս իւրեանց նորոգ կենաց այսմիկ :
Ասվերոս էր թագաւոր : Իբրև անուրջ իմըն գեղոյ
Էր որ ընտրեաց երկիրն ըզնա, զքաղաքանդուզն իմաստնախոհ,
Քան զոր ոչ ոք առաւել երեւցաւ յառաջագոյն,
Որ իւրովն յօրինեաց կորովամիտըն հանճարով
Ըզբախտ, ըզմեծութիւն, ըզգեղ իւրոց հնազանդելոց :
Այլ հայի նա տրխաւտեսիլ . « Քանզի հանգոյն եմ Աստուծոյ,
Իմ կամք այն են հերքել ըզշար, բարիս սրփոել ցանել .
Եւ բարին որ յիմում ձեռս՝ այնպէս չըրջի յեղափոխուկ,
Զի որ ինչ դերանութիւն կազմէ կիսոց և գլխնդութիւն
Նոյն նա ինքըն լինի այլոց յաղէտս, ի տառապանս :
Ախ, եթէ գոյր մարդկան ունել նըսիճ միայն բարեբաստիկ,
Գոյր եւ ինձ կարծել թէ ախ իմ էր հըզօր, զի շատ կեցի » .
Այլ ինձ զուր է մաքառել դէմ ահեղից երկրի բըռանց .
Արարումձ իցէ քո սա, գարձեալ յաւեր գիր, Ելովա » :

Շարայարեղի

